

AZ ANYAMACSKA.

Irta: *Virgilio Brocchi.*

Virgilio Brocchi 1876-ban született Orvinio-ban (Rieti kerülete) velencei származású szülőktől. Előbb a tanári pályán működött, majd teljesen az irodalomnak szentelte magát. Edmondo De Amicis szellemében szociális tárgyú regényeket és novellákat írt. Mint ő maga mondja önéletrajzi feljegyzéseiben (Italia che scrive c. folyóirat 1923-as évfolyamának 77—78. lapjain), Brocchi írásaiban a valóság és az eszményítés összhangzását keresi. Meleg szívének lüktetését különösen háború után írt műveiben érezzük. Magyar fordításban a következők jelentek meg: «A meghódított élet» (Il posto nel mondo) és «Szívem szerint», mind a kettő az Athenaeum kiadásában.

Az alábbi novellát a «*L'Illustrazione del Medico*» c. folyóirat közölte.

AMIKOR a Naphoz címzett korcsmához ért, önkéntelenül egészen összehúzódtott és a hegység felé fordult tekintetével, szaporázva lépteit, mintha attól félne, hogy felismerik; de alighogy elhaladt mellette, ismét kihúzta magát egész hosszában, helyreigazította homlokára nyomott sapkáját és gyorsan tovalépdelt.

Áthaladt a réten, megkerülte a csinos templomocskát és tétovázott, mielőtt kopogott a paplak kapuján; aztán a kopogtató vas kislott kezéből és nagy erővel odavágódott.

Amabile kirohant a konyhából, kezében forgatva azt a rézserpenyőt, amelyet éppen tisztogatott és azon volt, hogy odacsapja annak a fickónak a hátához, aki e kíméletlen kopogtatás után bizonyosan elillant már.

De mikor meglátta a kecskeszakállas előkelő urat, aki oly tekintélyes és elegáns volt sportruhájában s amikor ez leemelte sapkáját, talán azért, hogy bocsánatot kérjen a kislott kopogtatás miatt, mosolygott és még mielőtt az úr szólt volna, már felelt is neki az ő trentói éneklő tájszólásával:

— Ha Don Celsot keresi ön, bizonyosan a templomban találja. De ha esetleg mégsem találná ott, kit jelentsek be neki, hogy kereste?

— Sperotti közjegyzőt.

— Trentóból?

— Nem, Milánóból.

— De menjen csak, menjen, ott találja őt bizonynal.

Tényleg, alighogy Piero Sperotti belépett a templomba, meglátta a plébánost; ott térdelt a főoltár előtt, egészen lehajolva, csaknem a padlót érintette homlokával. De mielőtt még megpillantotta volna, már hallotta őt. Don Celso vagy azért, mert azt hitte, egyedül

van, vagy azért, hogy kissé nehéz volt a hallása, buzgón, oly szenvedélyesen imádkozott, hogy észre sem vette, amint szája szürcsölő, szuszogó hangokat adott, mint aki mohón felhabzsolja a forró levest.

Nem is kellett látnia, hogy megértse. A tisztelet és gyengédség érzésével, halkán közeledett feléje, hogy meg ne zavarja. De mikor Don Celso félig felállt, megtörölgette térdeit, majd nagy keresztet vetve kiegyenesedett és nyugodtan odafordult, miután imájában a szegény özvegyet az Úr gondjaiba ajánlotta, most úgy jelent meg a közjegyző előtt, amint ez őt előre elképzelte: még nem volt öreg, magas termetű sem, inkább zömök hegylakó, csontos, rózsás arccal, amelyen szelíd nyugodtság ömlött el. Tiszta szemeiből az ég sugárzott.

Még kékebb lett a szeme, amikor mosolyogva viszonzta Sperotti köszöntését, aki főhajtással üdvözölve közeledett feléje. Odanyujtotta kezének két ujját, melyben dohányszelencéjét szorongatta. Azt kérdezte tőle :

— Engem várt?

— Igen, Főtisztelendő uram.

— Ó, — tiltakozott szelíd modollyal — csak tisztelendő, és ez is sok. Miben lehetek szolgálatára?

Erre Piero Sperotti bemutatkozott, aztán felelte :

— Némi felvilágosításra volna szükségem, és azt csak öntől kaphatom meg, aki bizonyára mindenkit ismer itt . . .

— Most már tíz esztendeje, hogy itt vagyok és a falum kicsi. Mondja csak, jegyző úr.

— De előbb engedje meg . . .

Kihúzta zsebéből tárcáját, azt gondolva : Adjak neki ötszáz lírát ? Elég lesz száz is . . . ! De mikor aztán egy ötven lírás bankjegy akadt az ujjai közé, úgy vélte, elég lesz egy ötvenes is és azt gyorsan suttofgva átnyujtotta :

— A templomban vagyunk ; szegényeinek van szánva.

— Az Úr meghallgatott ; — mosolygott Don Celso, miközben hangjában és tekintetében gyenge megilletődést árult el, — éppen egy szegény asszonyt ajánlottam neki, aki magára maradt három gyermekkel. Azt mondta, valami felvilágosításra van szüksége? Ha nyári lakásról van szó, az már kissé későn van, mert már május végén vagyunk ; de majd csak akad még valamicske.

Keresztülhaladtak a templomon ; az ajtónál Don Celso udvariasan mondta :

— Legyen szerencsém a plébánián ; Amabile szívesen felszolgál egy csésze kávé.

— Ha nincs ellenére, tisztelendő úr, ülünk le itt ; jobb itt beszélgetni, szemtől-szembe a hegyekkel.

Leültek a fal mellé, amely a kis templom előcsarnokának oszlopait tartotta. Köröskörül a rétek, mintha aranyozottak lettek volna ; a völgy két hegysor között egyre szűkült, amint a Szoros irányában emel-

kedett, ott fent meggörbítette hátát és lefelé lejtett, de tulnan a dombon, az ég felé egy hatalmas torony meredezett, amely úgy látszott, hóval volt borítva.

Don Celso észrevéve az idegen úrnak felszegződő tekintetét, megjegyezte :

— Önnek szerencséje van ; ritkán esik meg, hogy a Pale csúcsa ily tisztán látszik.

— Valóban csodálkoztam is, hogy nem felhőktől borítva látom.

— Tehát . . . ön már máskor is járt erre felé?

— Tizenhárom évvel ezelőtt ; és akkor meg is másztam ! — felelte büszke meglepődéssel, — és pedig nemcsak a Cimont, hanem a Sas Maort, a Madonninát és a Vaolettet is.

— Ó ! Örülök ! Piazzal tette meg azt?

— Nem, egy barátjával . . . Beppi Vanzóval.

— Derék ember ! Olyan, minő Titta Piazon kívül nincs több. Tudja azt, hogy ő is tanító volt Trentóban és Cesare Battistivel együtt írt az ujságba?

Gyengén megemelte papi fővegét anélkül, hogy levette volna fejéről és keresztet vetve hozzáfűzte :

— És az olaszok oldalán vett részt a harcban ; ha elcsípi, akkor ő is lógott volna. És ki tudja, mit nem adtak volna a németek, csak-hogy kezükbe kerítsék ! Ám ő jobban ismerte a hegyeket, mint háza lépcsőit, és oly örömet lelte bennök, hogy nem volt kedve visszatérni tanítoskodni a városba ; ott maradt hát vezetőnek és fogadósnak, ámbár felesége halála után maradt segítségére egy húszéves leánya. De hát alapjában nem járt rosszul, mert a Rolle-hágón levő téli és nyári fogadóval együtt ott lent a Naphoz címzett korcsmát is, leányára hagyta, amikor meghalt.

— Hát meghalt a szegény Vanzo? — kiáltott fel Sperotti közjegyző ; arca nyugodtnak látszott, de hangjában volt valami élénkség, mintha a szíve kissé meglepődött volna.

— Igen, szegény ember. Bizony mielőtt Urához tért, neki is megvolt a maga bánata.

— Üzleti ügyei?

— Nem, nem üzleti dolgok ; Leánya okozott neki sok bánatot.

— Rina?

— Ön ismeri? — kérdezte Don Celso és arcára csodálkozás és önkéntelen gyanú ült ki.

Sperotti gyorsan, lesütött szemmel válaszolt, alig taglalva a szavakat :

— Sok évvel ezelőtt két hónapon át az ő szállójukban laktam a Rolle-hágónál. Szeptemberben tüdőgyulladást kaptam Milánóban. Mikor felgyógyultam, az orvosok hegyvidékre küldtek. Akkor egész télen és tavasszal náluk laktam az ő Naphoz címzett fogadójukban és még nyáron is fent a hágónál . . . És most ön azt mondta, hogy Rina . . .

Don Celső egy kissé habozott; de valami titkos sugallat szólt benne, hogy az Urat szolgálja azzal, ha beszél. Azt felelte hát:

— Odafönn az efféle dolgoknak — sajnos — nem tulajdonítanak kellő fontosságot! Egyszerűen az Istennek ajánlják magukat és meghallgatják a templomban a szentbeszédet. Alig esik meg, hogy egy leány férjhez menjen anélkül, hogy előbb gyermeke nem lett volna. De Beppi Vanzo, szegény, tanult ember volt; ő ezt felfogta és elnézés-sel volt. Soha nem szólt egyetlen durva vagy szemrehányó szót sem. De oly sokat szenvedett, annyit, hogy már nem volt többé a régi... És aztán, látja, jegyző úr, szinte mindig... azután, hogy megesett a dolog, a lányok, akiknek gyermekük született, a gyerek atyjához mennek férjhez. De Rina soha nem akarta megmondani, ki annak a kis teremtésnek a papája. Derék, értelmes nő, bizony megirigyelheti egy tanult ember is. Művelt, bár nem végezte el a tanítónőképzőt. Deszofukar, makacs, sőt — az Úr bocsássa meg nekem — egy kissé különc is; de talán nem is annyira különc, csak éppen a maga módján okoskodik, hogy az ember nem érti meg mindig. És ha egyszer nemet mondott, nincs mód rá megváltoztatni az ő véleményét, sem megtudni az okát, amiért nemet mondott. De azért nagyon derék nő. És ámbár elkövette azt a vétkét, mégis oly tisztességes, oly határozott és józan, jómodú és azt is mondják, hogy szép, — tény az, hogy sokan szerették volna már elvenni feleségül. De ő mindig nemet mondott. E miatt esett kétségbe az apja.

Szelid ravaszkodással hozzátette:

— Ezt a felvilágosítást óhajtotta ön?

Válasz helyett Sperotti halkan kérdezte:

— És a gyermek?

— Valóságos angyal! Végül még nagyapját is megvigasztalta volna, ha szegény Beppi Vanzo nem halt volna meg túlságosan korán, amikor a kicsike még csak négy éves volt. Aztán egyre szebb lett. Hiszen érthető, hogy... úri fiú, olyan finom. Oly tiszta a hangja, mint a mise csengetyűje és ha ránéz az emberre és kinyitja a szájacskáját, azt várja az ember, hogy elkezd énekelni. És micsoda esze van! Talán túlságosan sok is! A hittanórán a katekizmusból olyan kérdéseket tesz fel, hogyha nem nézne rá az emberre azzal az ártatlan szemével, azt lehetne mondani, hogy Isten tudja ki sugallta azt neki! És soha senki nem tudott nekem úgy ministrálni a misénél, mint ő. Kár!...

— Kár... , miért, tisztelendő uram?

— Kár, hogy az a sorsa, hogy itt a hegyek között nő fel, mintha az Isten nem adta volna neki ezt a nagy intelligenciát.

— Műveltség nélkül, ezt akarja ugyebár mondani?

— Sírt a lélkem e miatt és tavaly, amikor befejezte az elemi iskolát, anélkül, hogy Rinának szoltam volna, bementem Trentóba és beszéltem a püspök úr titkárával. Ő azután beszélt Őexcellenciájával és tudtomra adta, hogy szívesen juttatnak a fiucskának ingyen helyet

a szemináriumban, ha tényleg oly derék gyerek. Akkor aztán összedtem magam és megmondtam az anyjának, hogy mit gondoltam. Oly keményen nézett rám, hogy rideg választól féltem. De ő nem felelt erre egy szót sem. Csak kezénél fogta a fiát, mintha attól tartana, hogy el akarom vinni tőle. . . Azt hittem, hogy rá tudom venni; hagyta, hogy beszéljek egy egész óráig, azután csak ennyit mondott: «Az a fontos, hogy Gigino anyjával maradjon és jókedvű legyen.» És nem volt rá mód, hogy megindítsam.

Piero Sperotti egy ideig nyugtalan volt; elégedetten mosolygott ugyan, de csak egy pillanatig, aztán nyomban gondolataiba merült, amelyek ott benn kergették egymást és kétséggé változtak. Aztán közömbösen, mintha más valamire gondolna, megkérdezte:

— A gyermek szívesen elment volna?

— Nem hiszem; de akármit parancsolt volna neki az anyja, még sirva is engedelmeskedett volna. De képzelje el, amikor hallotta, hogy mamája nem akarta! Úgy ragaszkodik az anyjához és az anyja hozzá, hogy — azt hiszem, születése óta egyetlenegyszer, — még tévedésből sem okozott bosszúságot neki, pedig heves természetű és oly élénk, hogy láncokkal sem lehetne nyugodtan tartani. Talán — amilyen jó fiú — érzi, hogy meg kell vigasztalni édesanyját, amiért a világra jött.

Don Celso halk csuklást hallott, mintha az idegen valami kemény falatot nyelt volna le és amint ráemelte tekintetét, látta, hogy sápadt és lehúnyta szemét. Csendesen hozzátette:

— Ha az apja látná őt, nem tudna megvigasztalódni, amiért tizenkét évet hagyott elmúlni anélkül, hogy eszébe jutott volna gyermekének világrajövetele.

— Nem, ezt már nem! — susogta Sperotti. Talán nem érdemlek sem bocsánatot, sem elnézést; de meg nem feledkeztem. Sokszor írtam Rinának, de sohasem válaszolt. Időről-időre, amint gyarapodott a vagyonom egyre, nagyobb összegű utalványt küldtem neki, — nem az ő számára, a gyermek számára. . .

— Ezt én nem tudtam sohasem.

— Nem volt rá oka, hogy ezt elmondja, mert mindenkor visszaküldte az utalványt. Nekem pedig nem volt többé bátorságom, hogy erőltessem a dolgot, annál kevésbbé akkor, amikor . . . De mihelyt körülményeim engedték, eljöttem és most itt vagyok . . ., hogy megkérjem Önt, segítsen nekem jóvátenni. . .

Izgatottan, zavarosan beszélt, szinte átsiklott a szavakon, mintha ki akarná mondani, meg nem is. Don Celso észrevette zavarát, ő maga is zavarban volt, bár nem tudta miért. De aztán szemrehányást tett magának lagymatag viselkedéséért. Lelkesen megszólalt:

— Ha azért jön, hogy jóvátegye a dolgot, Isten máris megbocsátott Önnek; én is kell, hogy hálát adjak az Úrnak, amiért azt sugalta önnek, hogy idejöjjön. Mondja meg nekem, mit kell tennem.

— Rábeszélni Rinát. . .

— Hogy menjen férjhez fia atyjához?

— Hogy engedje örökbefogadnom fiamat.

— De hát ahhoz, hogy törvényesítse fiát, nem elég nőül venni az anyját?

— Ez — suttogta Sperotti — nem lehetséges.

— Miért? — kérdezte Don Celso aggódalmasan. — Rina nem parasztlány; nem úrilány ugyan, de van műveltsége és mint feleség becsületére válnék bármely úriembernek; hát miért ne vehetné nőül, ez az Ön kötelessége...?

— Mert... — mormogta még halkabban Sperotti — már nős vagyok.

Don Celso erre ijedt arcot vágott és kissé visszahúzódott, mintha menekülni akarna annak az istentelen embernek közeléből, aki térdéig hajolt le, hogy elrejtse arcát. Némi borzadással kérdezte:

— Már nős volt... akkor? Úgy, hát házasságtörést követett el?

Ó, szegény Gigino!

Sperotti fellélekzett, mintha az a gondolat, hogy legalább a házasságtörés vádjával szemben igazolhatta magát, megkönnyítette volna lelkét.

— Nem, azt nem! Gondolja meg: huszonötéves voltam akkor vagy valami kevéssel több. Úgy tűnt fel előttem, hogy mi sem szebb és könnyebb, mint elvenni Rinát... Ellenben atyám, anyám... pályám kezdetén... Az egyre növekedő nehézségek...

Don Celso összeráncolta homlokát, véget vetett a hiábavaló mentségek céltalan felsorolásának; szinte mogorván kérdezte:

— És az Ön neje megengedi, hogy Ön örökbefogadja azt a fiát, aki más nőtől való?

Sperotti többször igent bólintott fejével, mire a pap így felelt:

— Akkor hát szent asszony.

— Igen, szent asszony.

— Hát akkor próbálja meg...!

— Don Celso, én azért jöttem Önhöz, mert... ismerem Rinát.

És azok után, amiket Ön mondott nekem... még inkább félek egyedül odamenni...

— És mivel látta, mint tűnik el és mint tér vissza a pap becsületes arcára a tétovázás és szinte az aggodalom, szüntelen könyörgött neki:

— Hiszen az Gigino érdekében történik, hogy nevet, társadalmi helyzetet, műveltséget adjunk neki és igen, jó módot is. Don Celso, tegyen jót velem! Nekem nincsen bátorságom egyedül mutatkozni; kísérsen el.

Don Celso felsóhajtott. Majd Giginóra gondolt, majd Rinára. Szíve ide-oda hullámozott: «Ha annak a kis teremtsnek jóvoltáért történik, akkor nincs jogom kivonni magam ebből a kínos helyzetből.

Felállt és így szólt:

— Legyen hát meg az, amit az Úr akar...

Erre felállt Sperotti is, és egészen meggörnyedve, fejét vállalai közé húzva, megindult a réten át a falu első házai felé, ahonnan jött.

— Hova megy?

— Nem lakik Rina a Nap-fogadóban?

— Eladta a szállót a hágón és egy vendéglőt bérelt. Másutt lakik, Panereggio felé. Jöjjön.

* * *

A széles rétet két oldalról fenyőerdő szegélyezte. A rét közepén három ház állott. A legújabb Vanzoék háza volt. Egy külső kőlépcső emelkedett a magas földszint tornácára; lent jobbra volt a pince, balra az istálló, benne három kecske és egy tehén. A konyha fent volt, az istálló fölött. A tűzhelyen erősen lobogott a tűz, a láng fölött függő üst pedig rottyogva forrott a mosott fehérneművel. Rina a tűzhely kövére hajolva egy tuskót hasogatott és a szilánkjait a lángba dobálta. Gigino jobb lábát kezével fogta és féllábon ugrált az asztal körül.

— Maradj nyugton, Gigino!

— Igen, anyám! — De kis vártatva a bal lábát fogta meg és a jobbal az udvarra néző kis rácsos ablak felé kezdett ugrálni. Jobbra tőlük volt Biagio házikója, balra Spazialiék háza. E ház és az övék között volt a fáskamra és a tyúkol alacsony teteje.

A fáskamrában egy fedetelen láda állt és Gigino tudta, hogy ebben a ládikóban szalmán feküdtek a hatnapos cicák.

— Mama!

— Mi az, kedvesem?

— Ne dobd el a kis macskákat. Inkább ajándékozzuk el itt a szomszédban, ha megnőnek.

— De ha nem kellenek senkinek, jobb nekik, ha nem hagyjuk megnőni őket.

Gigino letette lábát a padlóra és abbahagyta az ugrálást; elgondolkozva szólt:

— Igen, de a mi anyamacskánk kétségbeesne, mint a Biagioéké.

— Annak eldobták a kicsinyeit?

— Igen, és most mindenfelé keresi őket, még a tetőn is és sir. Még éjszaka is egyre sírva keresi.

— És te hallod éjszaka is?

— Igen, anyám; és úgy fáj ez nekem, hogy azt szeretném... Ó, mama! Nézd csak ott; ó Istenem, mit csinál? Nézd csak mama!

Rina az ablakhoz futott a fejszével kezében. Biagioék macskája végigfutott a tyúkol ereszén, átugrott a fáskamra alacsony tetejére, megkapaszkodott karmaival a vadberkenyefán, amely mellette lombosodott, leereszkedett a törzsén, és eltűnt a fáskamrában; majd nyomban ismét előkerült, szájában cipelve egy kis cicát és futott vele az udvaron keresztül.

Tolvaj! kiáltott Rina és felkapta a fejszét, kifutott az ajtón a lépcső felé.

Ekkor közeledni látta Don Celsot és mellette jött egy úr, akit nem ismert fel; de a szíve hirtelen megdobbant. Ismét bement, ledobta a tűzhelyre a fejszét és halkán, de határozott hangon odaszólt Giginonak:

— Ne szólj egy szót se és el ne mozdulj!

Rázárta a konyha kijáratát, zsebébe tette a kulcsot és kiegyenesedve várt a ház küszöbén, mialatt a két látogató feljött a lépcsőn.

— Rina — szólt Don Celso, — ide kísérem Önhöz... Gigino atyját, mert jó szándékkal jön.

Elsápadva, hirtelen a ház belseje felé fordult, mintha attól tartana, hogy fia meghallhatja, és hogy értésére adja a plébánosnak, hogy halkán kell beszélnie, csendesesen felelt ajkait szorítva:

— Giginonak csak anyja van.

Mereven kiegyenesedett, szürke szeme tágra nyílt finom elefántcsontszínű arcában.

— Jó asszony — figyelmeztette szelíden Don Celso, — ne legyen makacs, mielőtt meg nem hallgatott. És mielőtt elhatározza magát, gondolni fog Gigino javára. Ugyebár?

Az asszony anélkül hogy szólt volna, ráhagyta észrevétlen jelzéssel homlokán, de büszke szeme mégis ezt mondta: «Soha nem volt másra gondom.»

— Jobban megértik egymást tanuk nélkül. Én imádkozom az Úrhoz, hogy sugalmazza önöket.

Rina visszahúzódott, hogy Piero Sperotti beléphessen. A konyhát folyosó választotta el az ebédlőtől. Rina feltárta a szoba ajtaját és a vendég előtt lépett be.

A szoba keskeny falán, szemben a két ablakkal, a sárgavirágos pamlag fölött Cesare Battisti nyomatos nagy arcképe függött. A hosszú falhoz, az ajtóval szemközt, szép, rendbe rakott könyvekkel teli állvány támaszkodott. Az állványtól jobbra, jó világos helyen Beppi Vanzo arcképe tűnt fel a falon, az üvegkeret alatt csupa gyopárvirággal koszorúzva. Balra, mint fegyveres diadalmi jelvény, keresztben függött a falon két balta, közéjük egy hegyi hátizsák szorult.

Sperotti közjegyző mielőtt belépett, levette sapkáját. Rina intett neki, hogy üljön a pamlagra, ő maga ellenben állva maradt, vele szemközt, kezével az asztal sarkára támaszkodva. A férfi helyet foglalt, válla közé húzva fejét, lehajtott homlokkal, mint olyan ember, akit ki tudja, minő bánat sujtott le.

Rinára azt a benyomást tette, hogy ez a tartása nem őszinte, vagy legalább is túlzott. Azt gondolta magában: «Ez volt Piero?» Szinte nem ismerte fel a vakmerő ostromlót abban az elpetyhüdt, megviselt emberben, aki ötven évesnek tűnt fel, holott még negyven sem volt. A puha szakállkoszorúnak, amely lágyabbá tette kissé kemény

arcvonásait, egy kis nyulványa az állán már ezüstbe hajlott. Ritkuló, hosszú hajzata csak alig burkolta kezdődő kopaszodását.

— Rina, — susogta, mintha hiányzana az ereje — megértem, hogy nehezedre eshet, hogy nekem megbocsáss; de ha tudnád...! Elhallgatott, mintha attól félne, hogy sírásba tör ki.

Az asszonynak még mindig kellemetlen érzése volt; egy kissé várt még, mintha a beszéd túlságos fáradságába kerülne, majd halkán odavetve, ridegen felelt:

— Nem kértem magától semmit; maga sem ígért semmit nekem; nincs mit megbocsátanom.

Ösztönszerűleg egyszerűen ki akarta ezzel fejezni hideg közömböségét, amellyel a férfit tekintette. De Sperotti nem értette így. Mintha Rina szavai váratlanul megkönyítették volna szívét, már szemébe mert nézni és hangja sem volt oly remegő:

— Igazán szentnek kell lenned, hogy ne tarts irántam haragot. Rina arca erre még halványabb, még ridegebb lett; vékony, tiszta tragikus álarc, de tágra nyílt szeme szinte foszforeszkált.

— Haragot? — susogta. — Csak haragot? Gyűlöletet, utálatot! Utáltam még saját belsőmet is, mert a maga gyermekét hordtam.

Az a hevesség, amely belül kirobbant, hirtelen lehült, amint ajkait érte, de lesujtott és marcangolt. Újra kezdte, vontatott hangon:

— Beppi Vanzo leánya voltam — és úgy fénylett szeme a büszkeségtől, mintha azt gondolta volna: «tehát nemes voltam, mint egy királynő,» — de a maga meg a családja szemében nem voltam több, mint egy hegyvidéki lány. Hiszen igaz is volt; ezt vártam is. De az az eljárás! Hagyja, — szakította félbe. — Ne juttassa az eszembe! És aztán nem is rólam volt szó, ott volt az atyám... Emlékszik, miye voltam én atyámnak?

Egy pillanatra elborították szemét a könnyek, de büszkesége felszárította őket.

— Egy hónap harminc éjszakáján át kínlódtam kétségbeesve, mikor megtudtam, hogy ez igaz! A paplan alatt sírtam, hogy atyám meg ne hallja. Fejszével szerettem volna magamba hasítani...! Kértem Istent, hogy küldje rám a halált, mielőtt atyám... észrevenné... Aztán... bementem Trentóba, könyörögtem egy orvosnak, hogy szabadítson meg... Hogy az Isten áldja meg őt! Szent szavakat intézett akkor hozzám, amelyek akkor káromlásnak tünnek fel előttem. Gyalázatosan viselkedtem, amikor megértettem, hogy nincs segítség, lehúnytam szememet és arccal odavettem magam a lépcső első fokára. Hát — kiáltotta és a férfi érezte, hogy ez a rekedt suttogás a belsejéből fakadó ordítás, — ez az, amit nem bocsáthatok meg neked.

De arcának tragikus sápadtságára nyomban gyenge pír borult. Hangja kissé meglágyult és lassankint elhalkult:

— Nem; mégsem tehetek szemrehányást magának, amiért elhagyott, én, aki azon törtem a fejem, hogy gyermekemet megöljem!

De hirtelen teljesen eltűnt arcáról a ridegség, alig észrevehető mosoly ragyogta be, mint belülről áradó gyenge fény és halk hangja egészen ellágyult. Olyan lett, mintha karján tartaná fiát, szívéhez szorítaná és csókolgatná gyengédségtől el-elolvadozva. Az ajkára került halk szavak, csak a víz színére kibukkanó gyenge buborékok voltak, amelyek alig sejtetik a meder mélyén zúgó forrást. De hangja és arckifejezése oly hevességet árult el, amelyből Piero megértette, hogy Rina teljesen feltárta gondolatait.

— De mikor aztán megszületett. . . ! olyan voltam, mint a vak, aki váratlanul látni kezd ! Számomra nem volt már semmi más a világon, csak az a boldogság, hogy gyermekem van. Semmi, semmi, még az sem, amit szenvedtem volt, és még atyám mély bánata sem. Sőt lelki-furdalásom sajnálkozássá változott, ha arra a kockázatra gondoltam, hogy esetleg nem született volna meg a gyermekem. Ó, ha minden nő tudná, hogy ez az egyetlen igazi öröm ! Akkor sem fáj, amikor őt keblemről elválasztották és kicsi lábacskaik egyre tovább vitték, . . . hiszen az enyém, mintha még most is bensőmben hordoznám, sőt még inkább. Rögtön felébredek, ha fiam rosszat álmodik ; és ha elmegy a kecskéket legeltetni vagy havasi gyopárt szedni, oly nyugodt vagyok, mintha szemem előtt volna. Hisz tudom, itt belül a szívem összeszorulna, ha veszélybe jutna !

— Nekem elég — tette hozzá hirtelen összeráncolva homlokát —, hogy senki hozzá ne nyúljon és ne kívánjon közénk állni. Ha maga azért jött, hogy bocsánatot nyerjen, tudja, hogy megbocsátottam, . . . mintha sohasem létezett volna, attól fogva, hogy pénzt visszautasítottam.

— És miért nem akarta elfogadni? Hisz Giginonak volt szánva.

— Éppen azért : azt akartam, legyen teljesen nyilvánvaló, hogy senki másnak nincs se kötelessége, se joga fiammal szemben. Egyedül csak nekem, és annak idején szegény apámnak, mert hiszen én az voltam neki, ami most a fiam nekem ; és most egyedül állok.

— De hát egy fiúnak mégis csak szüksége van apára is ! — dadogta Piero Sperotti. De felfogta Rina pillantását. Érezte, hogy ez úgy magában gúnyolódott : «Igen, most tudomást veszél róla?» De az asszony egyszerűen csak ezt mondta :

— Talán a cicák, kiskutyák és borjak ismernek-e mást anyjukon kívül?

— De hát a gyermekek nem kiskutyák és mikor serdülnek, mégis csak szükségük van arra, hogy neveljék őket.

— Igaz — vágott közbe Rina —, én tudatlan vagyok. De senki sem tudja jobban, mint én, mi kell ahhoz, hogy fiam megelégedésben nőjön fel ; megvan hozzá a példaképem !

— Hát magára veszi a felelősséget Rina, hogy fiát a hegylakók életére kárhóztassa és megfossza attól a lehetőségtől, amit én nyujtanék neki, hogy legyen belőle valami, orvos, tanár, ügyvéd !?

Rina élesen a férfi szemébe nézett. Kurtán válaszolt, olyan fel-

lépéssel, amely még vitába sem bocsátkozik, és már eleve visszautasít minden ajánlatot, sőt azt is meg akarja gátolni, hogy szavakba öntsék.

— Igen! Szállodánkban alkalmam volt mindenféle embert megismerni; bizony egyik sem volt megelégedve; mind szidta a maga foglalkozását. Egyedül azok nem panaszkodnak helyzetük miatt, akik a maguk földjén dolgoznak, addig amíg el nem hagyják a hegyeket, hogy azt keressék másutt, ami nincs. De még hogyha volna is — folytatta bosszankodva, hogy halk szóval kellett gondolatait kifejezni, hogy meghallja az is, akinek csak most jutott eszébe atyai volta, — én nem fogom megengedni gyermekemnek, hogy elmenjen innen keresni és elveszteni esetleg azt a biztos jót, amije itt megvan. De még hogyha biztos volnék is abban, hogy eléri ott a célját, akkor sem akarnám, — nem tudom! — Suttogása most megint úgy tűnt fel, mint anyai szenvedélyének kiáltása.

— Az ő egészsége, az ő boldogsága az anyja; ő pedig életem egyetlen értelme. Vagy vele élni, vagy meghalni! A halál maga semmi sem volna; de megválni *tőle*. . .!

— De biztos abban Rina, hogy nem lenne-e még boldogtalanabb, ha valamikor fiának azt kellene a szemére hányni, hogy meggátolta apját törvényesítésében?

— Azon az áron, hogy elvigye tőlem? — mondta rekedten, félig felpattanva helyéről.

— Milyen túlzás! Láthatnád őt olykor az iskolai év alatt; a szünidőkre ide jönne. Közben pedig a feleségem úgy gondolná, mintha második anyja volna.

Rina röviden, szárazon felnevetett:

— És maga ezért jött ide? Hallgasson meg: Két ízben lett volna alkalmam férjhez menni: nem akartam. Nem azért, mintha jelentéktelen emberekről lett volna szó. Sőt egyikük tetszett is nekem, atyám is szívesen látta, és meg lett volna elégedve. Nehéz is volt nagyon nemet mondani, azért is, mert tudtam, hogy fájdalmat okozok neki. És mégis nemet mondtam, mert nem akartam fiamnak mostohaapát adni. . .

— De hisz egészen idegen emberről volt szó. . .

Rina egy pillanatra haragra lobbant, aztán ridegen közbeszólt:

— Úgy szereti Giginót, mintha saját fia volna; ezerszer kevésbbé idegen a gyermeknek, mint maga! — Hirtelen éles lett a hangja: képzelje el, én akarjak fiamnak mostohaanyát adni! Még akkor sem, ha halott volnék!

Oly keményen pillantott rá, hogy a férfi nem állhatta tekintetét. Gúnyos nyomatékkal kérdezte:

— Hát azt hitette el feleségével, hogy meghaltam már?

Sperotti nemet intett fejével.

— Nos akkor — vette fel újra a szót —, hogy állhat rá arra, hogy házába fogadja gyermekei közé egy másnak a gyermekét?

Pietro halkan szólt :

— Nincsen gyermekünk.

— És ezért akarja elrabolni az enyémet? — pattant fel gúnyosan. De hirtelen valaminő szánalmat érzett a másik szegény nő iránt, aki-
nek nem voltak gyermekei ; csendesen kérdezte :

— Nem adott magának egyetlen gyermeket sem ; akkor nem szereti a felesége?

— Szeret — susogta zavarában. — Nem oly szép, nem oly egészsé-
ges, mint te, nem . . . de szent nő és kétségbe van esve, hogy nincse-
nek gyermekei.

— Ah, szegényke, ha szereti magát és nincsenek gyermekei !

— Megelégedett volna azzal is, hogy egy lelengyereket fogad örökbe. . . Akkor én bátorságot vettem magamnak ; feltártam előtte a sebemet. Egész éjjel sírt ; reggel így szólt hozzám : «Hozd el ; nekem is fiam lesz !»

Hirtelen kezei közé fogta fejét és zokogott. Rinának is könybe lábadt a szeme, szíve megolvadt :

— Szegényke, szegényke ! Imádkozni fogunk, hogy Isten vigasztalja meg. . . És maga nagyon szeresse, mert nem lehet nála szerencsétlenebb és jobb asszony.

— Tehát — kérdezte Sperotti — még látnom sem engeded . . . Giginot? Tudom, hogy erős és szép és nincs nála okosabb ; engedd, hogy lássam, Rina !

Erre Rina szánalommal tekintett rá és ezt gondolta : «Némi fájdalom árán ő adta nekem a boldogságot, hogy Giginót bírhasam ; méltányos, hogy lássa.» De rögtön megfontolás villant át agyán. Fejét rázta és sűgva felelte :

— Az egyetlen, amit fiáért tehet . . . az, hogy . . . Neki nincs apja, nem is volt soha. Állandóan az volt a gondolata, folyton azt kérdezte : «ki az én papám? Miért nem jön? Meghalt? Azt akarom, hogy apám jöjjön ide : mindenkinek van papája, még a suszternek is ; de legyen itt !» Most már beletörődik. Ha most magát itt látja és sejti, hogy ön kicsoda . . . talán újra gondolkozni kezdene ezen, kezdené megérteni, — majd komolyan hozzátette : — Megítélne minket. És akkor nem tudnék többé örülni.

Piero Sperotti az első pillanattól kezdve nem a nő halk, de határozott szavaiban, nem is hangjában, amely lassankint ellágyult és nem is kérlelhetetlen tekintetében, hanem a lelkében érezte meg annak megmásíthatatlan akaratát, amelyen semmiféle okoskodás, semmiféle szánalom nem tudott volna változtatni ; ezért bizonytalan reménykedése, amely egyre inkább foszlott, végtére beletörődéssé puhult.

Rina szemét lesütve halkan mondta még :

— Lássa, ez az egyetlen dolog, amit értünk tehet.

— Hogy ne is létezzem . . . !

— De biztos lehet abban, hogy megbocsátottam.

Szelíden hozzátette :

— És most menjen. Félek, hogy Gigino nyugtalankodik.

Segített megkeresni sapkáját, odanyújtotta neki. A tornácon szólt még :

— Mégis örülök, hogy eljött. Most már meggyőződtem, hogy fiam apja nem . . . szívtelen. Odanyújtotta könnyedén kezét és komolyan súgta : Csak az esetben, ha meghalnék . . . Don Celso majd értesíti.

Kihúzta zsebéből a konyhakulcsot ; abban a pillanatban, amint megforgatta a kulcslyukban, megtorpant, mert szíve verése elállította lélekzetét. Keresztet vetett magára. Nyugodtan, derűs arccal lépett be. A láng nagyott lobogott a tűzhelyen és az üst erősen kavargott. Gigino a rácson át kinézett az udvarra, úgy elmélyedve, hogy nem is hallotta belépni anyját. Csak akkor hallotta, mikor már ott volt mellette. Szinte szorongva mondta neki :

— Most meg a mi macskánk keresi kicsinyét ; lászik, hogy két-ségbeesett ; nézd csak . . .

Szíve megint hevesen kezdett verni. Oly vágyat érzett, hogy kis fiát szívéhez szorítsa, de erőt vett magán, gyengéden, hosszan meg-simogatta dús fürtös haját, némán.

— Ki volt itt — kérdezte Gigino.

— Don Celso.

— De másnak a hangját is hallottam.

— Igen, egy milánói úr akarta nyárra kibérelni házunkat.

És közben azt gondolta magában : Istenem, segítsd meg őt és vigasztald meg azt a szegény asszonyt is, teljesítsd kívánságát. Áldd meg Uram, őt is gyermekkel, hogy ne jusson eszébe többé elrabolni az én cicámat.»

Fordította : Márffy Oszkár.

CSAK JÁTSZOM, JÁTSZOM.

*Erős, nagy életakarásom
versekbe ásom.*

*A rím-veret csak csin, keret,
a szó-zománcok csak csengő láncok,
nem a mivoltom,
nem az én másom,
csak játszom, játszom,
s rímekbe fojtom
erős, nagy életakarásom.*

*De életfámon hámló háncs a szó,
a percre pergő, vedlő, változó.*

*A gondolat mögötte vékony kéreg,
és átütik a szenvedélyek.
Itt-ott kicseppen rajt' a vér, a méreg.
A rés megint csak összeforr,
nyomán a seb sok görcsös, görbe sor,
azért ráncos, redős a kéreg.*

*Ne legyen senki gáncsoló,
ha percre hámló háncs a szó,
vagy vérzik s pontot kap —
a gondolat.*

Réz Gyula.